

הלכות הדף היומי

מסכת סוכה

תוכן

- א. מצות ערבה ... בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים ... וחובטין אותן בקרקע בצדי המזבח ואותו היום נקרא חבוט חריות.....1
- ב. אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח ... כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה.....5
- ג. כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן.....5
- ד. כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם.....6

דף מה.

א. מצות ערבה ... בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים ... וחובטין אותן בקרקע בצדי המזבח ואותו היום נקרא חבוט חריות

בזמן שהיה בית המקדש קיים בכל יום ויום¹ היו מקיפין את המזבח בלולביהן בידיהן פעם אחת, ואומרים "אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הושיעה נא", וביום השביעי מקיפין את המזבח שבע פעמים. וכבר נהגו ישראל בכל המקומות להניח תיבה באמצע בית הכנסת ומקיפין אותה בכל יום כדרך שהיו מקיפין את המזבח זכר למקדש.

¹ רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ז הלכה כג

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

ונוהגים להעלות² ספר תורה על הבימה שהיא לנו במקום מזבחה³, וצריך שיאחזנו אחד מהקהל⁴ ולפתוח את ארון הקודש כל עת ההקפה⁵, ולהקיפה פעם אחד בכל יום⁶, זכר למקדש שהיו מקיפים את המזבחה.

וההקפות לצד ימין⁷, וסדרן בהקפה הוא הופכים פניהם כלפי הבימה והעומדים במזרח מקיפים צפון מערב דרום מזרח⁸. לפי שהס"ת על הבימה והעבור אנשי מזרח צריכין להפוך פניהם כלפי ס"ת קודם שיתחילו להקיף, ואז ממילא הוא צפון ימין שלהם. והעומדים בצפון יהפכו פניהם לבימה ויתחילו לימנם לצד מערב. והעומדים במערב פניהם לבימה ויקיפו לימנם לדרום והעומדים בדרום יהפכו פניהם לבימה ויקיפו למזרח⁹. וכל המקיפים עושים הקפה שלימה עד שחוזרים למקומם¹⁰.

גם החזן שעומד נגד ההיכל אין מן הנכון שיהפוך פניו מתחלה שיהיה אחוריו נגד ההיכל מ"מ צריך להקיף ג"כ לצפון עם העבור אף שאצלו הוא דרך שמאל.

² שו"ע ונו"כ תרס א

³ כדאיתא בגמרא מגילה לא שהשיב הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו שכל זמן שהיו קוראין בניך לפני בסדר הקרבנות מעלה אני עליהן כאלו מקריבין לפני וכו' מ"ב ובב"ח כתב מה שמעלין הס"ת על התיבה נראה ג"כ מפני ששנינו ר"א אומר שהיו אומרים ליה אני מודים וכו' והס"ת היא כולה שמותיו של הקב"ה ע"כ מקיפין אותה לומר אנו ליה ועינינו ליה

⁴ ולא יניהנו על בימה. פמ"ג מ"ז סק"א. וכן הוא באור זרוע עפ"י הירושלמי "בוה"ז חזן הכנסת עומד כמלאך אלקים וס"ת בזרועו והעם מקיפים אותו" וכו' להדיא במהרי"ל ובשבלי הלקט ובחיד"א בס' לדוד אמת סי' ד' אות י"ד. ואם כל הקהל מקיפים, יקיף האחד בזריזות ויחליף את חברו המחזיק את הספר.

⁵ קיצור שו"ע סי' קל"ז סעי' א, וכן משמע מהא דאיתא מ"ב שם ו דבשבת רק פותחים ארון הקודש משמע שבחול היה פתוח גם

⁶ ונראה להטות בשעת הקפה הלולב קצת נגדו והוי כמנענע לכל רוחות ע"י סיבובו ולמעלה מנענע כדרכו. א"ר אות א' א"א אות ג' אמנם בשער הכוונ' דף ק"ה ע"ג כתב ולהיות אור המקיף בגלוי לכן אין מנענעין את הלולב בזמן ההקפות עכ"ל. וכ"מ מסתמיות דברי הרמב"ם והטור והש"ע ושאר פו' דא"צ נענוע בעת ההקפות. כף החיים שם יב

⁷ שלכאורה היו צריכין מתחלה להקיף לצד דרום שהעומד ופניו להיכל לצד מזרח הוא ימין שלהם, ולזה תירץ המג"א דלפי שהיו מתחלה צריכין להיפוך פניהם נגד הבימה, ממילא אחר כך הצפון הוא ימין שלהם. שער הציון שם ס"ב

⁸ גם לאימר. כף החיים שם י

⁹ בכור"י שם

¹⁰ מנהג בני אשכנז מכניסין ס"ת לאה"ק, קודם שישלימו הציבור הקפתם, שכשמגיעים לצד דרום אל הבימה, עומדים שם עד שמוריד שליח צבור הס"ת והולך לפניהם והקהל עם לולביהם הולכין אחריו. ומאד תמהתי על זה, שהרי אין זו הקפה, שבודאי צריך להקיף בעגול שלם סביב אל הס"ת. זה פשוט מאד. מור וקציעה ובבכור"י הביא ראיה ורא"י לזה ממה דאמרינן סוכה (דף מד.). בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבחה כדי לצאת בערבה, ע"ש. הרי שאף שהיו יכולים להקיף המזבחה מקרן דרומית מערבית עד קרן צפונית מערבית מבחוץ בהיתר, מ"מ התירו להם לכנס גם בין האולם ולמזבחה כדי להקיפו כולו.

הצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

יש שנהגו לעשות ההקפה לאחר תפילת מוסף¹¹. והמנהג בארץ ישראל לעשות ההקפות אחר ההלל קודם הקדיש, ולומר אחריהם קדיש תתקבל¹². ומחזיקים הלולב ומיניו בשתי ידיו עד גמר אמירת ההושענות¹³, ומנהג כשר לא לסלקם מהיד עד לאחר אמירת קדיש תתקבל ע"י הש"ץ¹⁴.

בשביעי יום הושענא רבה מקיפים את הבימה שבעה פעמים, זכר למקדש שהיו מקיפים את המזבח שבעה פעמים. ומוציאים שבעה ס"ת על הבימה ביום שביעי, ויש מקומות שמוציאים כל ס"ת שבהיכל וההקפות לצד ימין.

ויש נוהגים להתיר בו אגודו של הלולב שהענוע לעצור הטללים רעים ורוחות רעות וכשסותר אגודו מנענע בו יותר וכיון שעכשיו הוא גמר החתימה מתירים אגודו כדי לנענע היטב.

יש אומרים שמקיפים הבימה בלולב. וי"א שמקיפים בערבה. ומשום כך יש שנהגו ליטול הערבה עם הלולב בשעת הקפה עד שעת החבטה, כדי לצאת כל הדיעות. אך המנהג היותר טוב שלא ליטלה עם הלולב כלל¹⁵, כמו שנתבאר לעיל דף מד: וגם האר"י ז"ל הזהיר מאוד שלא לחבר הערבה עם הלולב¹⁶.

בכל יום יש נוהגים להקיף אף מי שאין לו לולב¹⁷ וכן מנהג הספרדים. ויש נוהגים¹⁸ שמי שאין לו לולב אינו מקיף, וכן נוהגין האשכנזים.

וביום שביעי אם אין לולב בעיר יקיפו בערבה¹⁹.

¹¹ בטור ובב"ח מחזיק מנהג זה ועיי"ש שיש שאמרו לפני קדיש ויש שאמרו לאחר קדיש.
¹² בכורי יעקב ס"ק א ובשער הכוונות שם כתב דאחר נטילת לולב ונענועיו בברכה ובהלל אז עושין ההקפות. וכ"כ בפע"ח שער כ"ט פ"ג ועיי"ש בהגהת הצמח הטעם בס"ד יעו"ש. וכ"כ מהר"ם גלאנטי בס' קרבן הגיגה סי' פ"ו דבירושלים עה"ק ת"ו נוהגין לעשות ההקפות אחר הלל יעו"ש והב"ד י"א בהגה"מ. וכ"כ החיד"א בס' מו"ב סי' ט' או רצ"ג דטוב לעשות ההושענות תיכף כמנהג א"י ת"ו כמ"ש הרב המג"ן עכ"ל וכ"כ בספרו לד"א סי' ד' אות י"ג. וכ"ה מנהג חסידי בית אל יכב"ץ אשר בעיר קדישנו ירושת"ו ההולכים ע"פ דברי האר"י ז"ל. ומשמע משער הכוונות דף ק"ח ע"א דאין אומרים קדיש תתקבל אחר הלל אלא אחר ההקפות יעו"ש. וכ"מ בפע"ח שער כ"ט פ"ו יעו"ש. וכ"ה מנהג חסידי בית אל יכב"ץ. כף החיים ס"ק ד. ובשו"ת אג"מ ח"ג סי' צ"ט כותב שיש טעם גדול להקיף מיד אחר הלל ואף בהושע"ר, כי הלולב עדיין ביד ואם יניחוהו כדי להתפלל מוסף נראה קצת כמעביר על המצוות.

¹³ בן איש חי האזינו יד בן "וצריך שיטול הלולב בימין והאתרוג בשמאל ויזהר בכך גם בהקפות כשמקיף בלולב, כי יש טועין בזה שאוחזים הלולב והאתרוג ביד אחת והסידור שקורין בו ההושענה, ביד השנית, וזה אינו נכון, אלא גם בהקפות יאחזו האתרוג בשמאל ולולב בימין".

¹⁴ בכורי שם

¹⁵ כל זה ברמ"א שם ז

¹⁶ מ"ב שם כו, דלולב ומיניו מורים על חסדים והערבה הוא בחינת גבורות ואין לה מקום יחד, רק אחרי ההקפות והחבטה. כה"ח סקל"ב מכתבי האר"י ז"ל.

¹⁷ שו"ע ונו"כ תרס ב

¹⁸ רמ"א שם

¹⁹ מ"ב שם ז ותרסד ס"ק טו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

מי שאירע לו אבל בחג, י"א וכן מנהג חלק מקהילות האשכנזים שאינו מקיף, וכן אבל כל י"ב חדש על אביו ואמו²⁰, דכתיב ושמחתם לפני ד' אלהיכם שבעת ימים והוא בשעת הקפה²¹. וי"א שגם האבל מקיף, וההקפה היא תשלום מצות הנענוע וכן מנהג הספרדים²² וחלק מקהילות האשכנזים²³.

בשבת אין מקיפים²⁴, לפי שגם במקדש לא היו נוטלין ערבה בשבת, וכ"ש לפי מנהגינו שאנו מקיפין בלולב אין הלולב ניטל בשבת

ולפוכך אין מוציאין ס"ת על הבימה רק פותחין ארון הקודש²⁵ ואומרים הושענות.

וי"א²⁶ שגם אם אין ס"ת בבית הכנסת יקיפו את הבימה. וי"א²⁷ שאם אין ספר תורה לא יקיפו כלל.

²⁰ וכל ל' על שאר המתים. לבוש מש"ז אות ב' מיהו בדג"מ כתב דבשאר קרובים אפי' תוך ל' מותר. וכן משמשע מהא דהשמיט המ"ב שאר קרובים

²¹ רמ"א ומ"ב שם ט

²² שכתב עליו ב"י דדברי תימא הם דלמה יפסידו ההקפה וכן נהגו להקיף אפי' האבל עצמו עכ"ל וכ"כ השו"ג או' ז' דנהגו במלכותו להקיף גם האבל כדברי ב"י ומ"ש הרב בהגה וכן נהגו שלא להקיף במלכותו קאמר יעו"ש. וכ"מ לפי דברי האר"י ז"ל שכתב דבנענוע ממשיך אור פנימי ובהקפה אור מקיף וא"כ ההקפה היא תשלום מצות הנענוע וכמו שחייב בנענוע ה"ה בהקפה. כף החיים שם טוב

²³ וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל ח"ב סי' צ"א, גשר החיים פכ"ג סי' ג' אות ז' שכן הוא נהג בימי אבלו, שו"ת מנח"י ח"ו סי' ס"ב ועיי"ש שבפרט לרב וראש הקהילה שהולך תמיד בראש ואם יפקד מקומו הוי אבילות בפרהסיא ויש להתיר אף בחוה"מ

²⁴ והו"ר אינו יכול לחול בשבת כדלעיל דף מג: "ולא גה"ו עצרת והושענא רבה" ובשו"ע שם ג הביא שיש מי שאומר שאין אומרים הושענא בשבת, מפני התנוקות שישמעו שאומרים בשבת כמו בחול וילכו גם ליטול לולב, וכתב השו"ע ולא נהגו כן דכיון שאין מקיפין בשבת מתברר להם במה שאין מקיפין. וכתב ברכ"י אות ג' והאידנא בעיר עז לנו ציון קרית מועדינו אין אומרים סדר הושענות בשבת וכן עיקר.. ומיהו בדברי האר"י ז"ל לא יש הכרע לזה וע"כ כל אחד יחזיק במנהגו

²⁵ מ"ב שם ו

²⁶ וכ"כ בן א"ח פ' האזינו אות ט"ו דהקפות בלולב בכל ימות החג יוכל להקיף את התיבה שבבהכ"נ אף על פי שאין עליה ס"ת דאין הנחת ס"ת על התיבה מעכבת בדבר ההקפות כי העיקר לפי הסיד בזה הוא התיבה, ולכאורה יש מעלה שיניחו תנ"ך דומיא דיחיד ביתו.

²⁷ דרך ע"י ספר תורה יש להבימה דוגמת מזבח. וכן נראה ג"כ מדברי מדברי הרמב"ם (פ"ז הל' כ"ג), שכתב שכבר נהגו ישראל בכל המקומות להניח תיבה באמצע בית הכנסת ומקיפין אותה בכל יום, עכ"ל. וידוע דתיבה הוא שם"ת בתוכה, כדאמרינן (פ"ב דתענית) מוציאין התיבה לרחובה של עיר, משמע דעיקר היקף הוא סביב ס"ת. בכר"י שם ב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת סוכה

המתפלל ביחידות אם יוכל יילך לבית הכנסת ויקיף התיבה²⁸. ואם מתפלל בביתו י"א²⁹ שיניח כסא ויניח עליו ס' תג"ך ויקיף כדי שלא לבטל מצות ההקפה. וי"א³⁰ שהקפה אינה אלא בעיבור.

דף מה:

ב. אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח ... כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה

נוהגין³¹ להרבות קצת באכילה ושתיה ביום שלאחר החג, בשלשת הרגלים פסח שבועות וסוכות הנקרא "אסרו חג" על שם הכתוב (תהלים קיח): אָסְרוּ חַג בְּעִבְתֵּימָם עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ.

שדרשו חכמים למקרא זה כך אָסְרוּ חַג תּוֹסַפְתָּ יוֹם שְׂקוּשְׂרִים (איסור, לשון קשר) אותו אל החג. בְּעִבְתֵּימָם – בהמות עבות ושמנות לסעודה. עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ מעלת דבר זה מגעת עד מעלת הקרבנות שמקריבים על המזבח. ולכן אמרו בסוגייתנו 'כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה – מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן':

לפיכך נוהגים באסרו חג קצת יום טוב שמרבים בו קצת בסעודה, וממעטים בו בהספד ותענית ואין אומרים בו תחנון.

וכל הנוהג שמחה באסרו חג, הרי הוא מקיים דברי חכמים ומקבל עליו שכר. ועוד שהוא מעיד על עצמו שחביב עליו החג שעותה תורה, וקשה עליו פרידתו ממנו בבת אחת, וכאילו רוצה להאחז בו גם אחר עברו. וזאת היא מידת ישראל קדושים שמחבבין את המצוות ומעפים להן קודם בואן, והוגים בהן אחר עברן והמנהג שלא להתענות בכל אסרו חג.

ג. כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן

²⁸ ז"ל הבן איש חי בן שם "ועכ"ז נ"ל מי שהוא חולה וא"א לו להקיף תיבה בבית הכנסת" וכו' משמע שאם יכול כך יעשה ואפשר שגם הא"א מודה בזה וכוונתו רק למי שמקיף בביתו ולבכור"י הנ"ל לכאורה צריך שיניח ס"ת.

²⁹ כף החיים שם ב ועיי"ש שכתב משמע אבל אם מניח שלחן שפיר דמי לתיבה ומאיזה סיבה יכול להקיף השלחן כגון שמתפללין בבית מאיזה סיבה או כדי לעשות ההקפות בסוכה וכדומה אבל בלתי סיבה אין לבטל המנהג שנהגו להניח ס"ת על התיבה ולהקיף

³⁰ ואמרתי הלל בכל יום ביחיד אחר הצות בארבעת המינים בלא הקפה, כי ההקפה שייכת רק בעיבור. אשל אברהם (בוטשאטש) סימן תרנא

³¹ רמ"א ונו"כ תכט ב

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוטה

כל ארבעה מינים³² הללו צריך ליטלן דרך גדילתן דהיינו שיהא ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה, ואם הפכן בשעה שנטלן לא יצא ידי חובתו בנטילה זו, והאתרוג אף על פי שהוא תלוי באילן עוקצו למעלה מכל מקום דרך גדילתו נקרא עוקצו למטה, וצריך ליזהר מאד בהדס שבא ממרחקים להתיר אנודתו ולראות אם מונח כתיקונו, דלפעמים נותנים ראשו של בד זה בצד עיקרו של בד זה וגם לפעמים כופפין ראשי הבדין.

ובעת הנענועין י"א שאין צריך להקפיד על דרך גדילתו כיון שכבר הגביהם בידו ויצא בהם אולם המנהג לעיקר להקפיד גם בעת הנענוע שלא להפוך למטה³³.

ד. כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם

אסור³⁴ להשבע בדבר אחר עם שמו, וכל המשתף דבר אחר עם שם הקדוש ברוך הוא בשבועה נעקר מן העולם, שאין שם מי שראוי לחלוק לו כבוד שנשבעין בשמו אלא האחד ברוך הוא.

³² שו"ע ונו"כ תרנא ב

³³ שו"ע ונו"כ תרנט ט

³⁴ רמב"ם הלכות שבועות פרק יא הלכה ב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>